

IL-MUŻEW IL-ĠDID

Dil-kelma *Mużew* mnejn ġejja? Għall-Griegi u għar-Rumani Mużew kien il-maqdes tad-disa' *mużi* jew irjus tas-snajja'. Il-*muża*, kienu jgħidu, hi dik li tnebbah u li tnissel ix-xewqa u l-ħrara tas-sengħa li tkun. Hekk il-*muża* taż-żfin tħagġegħ li min jżfen u hekk għas-snajja' l-oħra. Il-kelma *muża* giet mill-Grieg *Musa* li tisser hegga kbira. Aktarx il-kelma hi Xamija u tisser l-istess haġa. Ahna ngħidu. "Qabbitni l-mogħza tad-daħk". Il-mogħza tal-ħalib mad-daħk ma għandhiex x'taqsam, għalhekk naħseb li dil-mogħza hija l-*musu* tal-Griegi. Dan biex wieħed igħid xi haġa, nergħu mela għall-*Mużew*. Mużew saret, biż-żmien, id-dar ta' dawn id-disarjus tas-snajja' li lilhom kienu jatu qima f'dinhom il-Griegi u r-Rumani. Fi żmien aktar qrib lejna Mużew gie jisimha d-dar fejn wieħed kien jitgħallem is-snajja' u fejn kienu jinsabu miġbura kotba u għodod għal min irid jitgħallem. Il-lum dil-kelma tisser dar fejn jingabru hwejjeġ li fihom x'tara, li jiswew il-flus, li saru b'reqqa kbira, hwejjeġ li jgħallmu 'n-nies fuq dak li sar fiż-żmien l-imgħoddi u fuq dak li minn l-isbaħ u minn l-aħjar sar mill-ħolqien jew mill-bniedem. U l-lum għal kull sengħa hemm il-Mużew tagħna, u min igħallem irid f'idejh Mużew biex juri dak li fuqu għandu jtkellem, għax mita wieħed jara b'għajnejh aktar jiftakar minn dak li jisma' jew li jaqra.

Mela għalhekk il-Gvern li jaħkem 'in-nies għal gid tagħhom jaħseb minn l-aktar fis jagħmel Mużew biex igħallem x'hemm f'pajjiż u biex billi jara l-hwejjeġ ta' ġieh kbir maqfala fiż-żgiegħ u miżmuma bir-reqqa, igħaraf il-hwejjeġ li kien jaħseb li ma jiswewx u m'humie x ta' rfiġ, għandu jibza għalihom u jatihom f'idejn min jifhem.

Il-Mużew mela għandu wirja ta' hwejjeġ li jfakkruna fi żmien missirijietna u juruna x'kienu jieklu, jilbsu, jaħdmu, x'kienu jirqu, biex kienu jifirħu, kif kienu jidfnu u jzejnu darhom u dar il-mejjet. Il-kwies, iż-żjar, il-bwieqi, l-im-siebaħ, il-fuħħar kollu u ż-żgiegħ li jinsabu fid-dwiemes u fl-oqbra l-oħra jgħallmuna l-qima li kellhom dawk ta' qbilna lejn il-mejtin tagħhom u minn dak li kienu jqiegħdu mal-mejjet nitgħallmu fiex kienu waslu fis-sengħa tal-fuħħar, fis-sengħa tat-tiswir, ta' l-inqix, tat-tizwiq, żmien wara żmien, ġens wara ġens, din wara din. U jekk żir misjub f'demus jista' jātina dad-dawl fuq in-nies li mietu qabel, għax inkissruh u nfarrkuh għad-deffun—kus hekk qadim? Neħduh għand min

jifhem biex jara jiswielux għad-dawl taż-żmien imgħoddi u jekk jiswielu oqgħod sgrur li jħallsek tiegħu: jekk igħid li ma jiswiex zommu jew kissru kif ifettilek.

Dan fuq il-hwejjeġ taż-żmien l-imgħoddi. Għaž-żmien tal-lum il-Mużew li rtama l-belt hemm minsaba hwejjeġ oħra. L-avukat Wiġi Mizzi ġabar u firex b'reqqa liema bħalha haġar ta' kull xorta li tati l-art, haġar ta' fejda kbira għal bosta snajja', haġar li jinħtiegħ għall-mard, għax-xogħol, għaž-żina, eluf u eluf ta' bcejjeċ miġbura minn lib-għad artijiet, minn fuq l-ogħla igħla u minn qiegħ tal-widien u tal-barrieri. Alla jieqaf miegħu lis-sur Wiġ ta' l-imħiba għanja li għoġbu jagħmel lil l-art fejn tweled.

U s-sur Ġużè Despott uriena fil-mużew il-ġdid x'jatu l-ġzejjer tagħna f'dik li hi haġja ta' hwejjeġ u ta' dud u ta' bhejjeġ li għaxu hawn u li għadhom igħixu. F'dal ta' bhejjeġ, ta' ħut, ta' arzell, ta' bebbux li saru haġar samm wara eluf ta' snin, dud ta' kull ġens li bih l-art miżgħuda, ħniex, gremxul, lifgħat, ħut, għasafar li nqabdu hawn. Kull ma jgħix fostna, kollox muri kif jixraq biex wieħed jifhem malajr dak li qegħdulu quddiemu. Min iħobb il-għajxien, it-tjur, il-bhejjeġ għandu biex jitlef għaqlu jħares lejn dak li hemm miġbur fil-Mużew.

U s-sur Viċens Bonello, mimli bil-ħrara ta' l-arti, zejjen ftit swali li jgħaxxqu, pitturi ta' kull żmien, xogħol ta' l-aħjar mgħallmin tas-sengħa. Kollox qiegħed fid-dawl li jinħtiegħ, fil-għoli li jixraq, kollox f'lewnu u f'qiesu. Hekk, igħidilna l-Mużew, għandna nżommu linkwatri t-tajba, il-ħżuż ta' l-imgħallmin tas-sengħa, it-tiswir ta' l-artisti kbar. Ftīt u tajjeb igħid is-sur Bonello u hekk għamel il-Mużew, u min jifhem feraħlu għax haqqu.

Mort tarah il-Mużew il-ġdid? smajtu jsaqsi l-flen lil wieħed nafu. X'fih tara? wiegħbu. Fih tara' dak li min iħoss ruħu f'gismu ġabar għal snin kbar biex juri l-ġieh ta' pajjiżu, biex igħallem lil min ma jafx u biex lil min jaf igagħlu jitgħaxxaq b'dak li tati l-art fejn tweled. Mur ara u nbaġħad tkellem. M'hux bil-ħobz biss igħix il-bniedem, id-dinja tati għajxien lill-ġisem u lir-ruħ. Il-Mużew għajxien tar-ruħ u jekk f'Malta tinħtiegħ xi haġa hija li nistgħallu l-għana tar-ruħ li nitgħallmu nitgħaxxqu b'dak li jgħollina fuq ħobzna ta' kull jum u nitfarrġu b'dak kollu li ħalaq Alla u li ma tul iż-żminijiet ħareġ minn moħħ il-bniedem. U niżzuħajr 'l Alla Malta għandha x'turi u ftīt milli għandha, urietu fil-Mużew biex il-Maltin tifraħ u l-għarib jagħraf x'konna u x'aħna.